

Om skärpt frihetsstraff såsom förvandlingsstraff för böter.

Af *Edvin Gullstrand*.

Öfverläggningsämne ved det tionde nordiska juristmötet.

(Behandlet d. 28.—29, August 1902).

Att de för samhället tillgängliga medel till brottslighetens bekämpande äro behäftade med stora brister, har längesedan varit allmänt uppenbart, och mångenstädes har deraf, hvad straffen och deras användning angår, alstrats tvifvel på förmågan att åstadkomma bättre anordningar än de förefintliga. Ofta hafva dock kraftig ansträngningar gjorts för att af bestående straffmedel draga den största möjliga nytta och ersätta föråldrade med nya samt införa förut främmande straffrättsliga institut. Vid dessa sträfvanden har hågen att införa nyheter i bland fått öfverhand, och man har stundom förbisett vådan af nya, för det allmänna rättsmedvetandet främmande och för folklynnnet ej fullt afpassade anordningar. Varsamhet å ifrågavarande område är emellertid af stor betydelse, och kan man vänta lika godt resultat af smärre ändringar i det bestående straffsystemet, är det otvifvelaktigt lämpligast att ej onödigtvis underkasta detta större rubbningar.

Ganska allmän är förkastelsedomen öfver det korta frihetsstraffet, och dock erkänner man mer eller mindre öppet, at man ej kan undvara det. At nämnda straff ej är i och

för sig lämpligt, torde vara obestriddigt, men i fråga om dess ersättande med bättre äro meningarna delade.

I allmänhet fordrar man för mycket af det korta frihetsstraffet. Man jemnställer det med det längre och begär samma verkningar som af detta.

Det till tiden utsträckta frihetsstraffet är känbart genom frihetsförlusten under längre tid, och det medgifver tillgång att i flera afseenden påverka fången till hans förbättring. Deremot förebrår man det korta straffet, att det icke är nog känbart, att tillfälle till fångens förbättring ej finnes, att fängselifvets inflytande på fången är för honom skadligt, att hans fortkomst och näring onödigtvis lida afbräck af frihetsförlusten, att straffet alltför mycket drabbar fångens närmaste genom hans frånvaro från hemmet, med flera anmärkningar.

Obestriddigt torde vara, att man ej kan medhinna att i moraliskt afseende påverka en fånge, som allenast under dagar, veckor eller en eller annan månad vistas inom fängelsets murar, men man är ej heller berättigad att uppställa fordran å fångens sedliga förbättring genom det korta frihetsstraffet. Hvad angår de öfriga anmärkningarna, äro de, der de ej träffa frihetsstraffet i allmänhet, förnämligast grundade i olämpligt sätt för straffverkställigheten. Kan man icke förbättra fången, bör man dock förmå tillse, att man ej försämmer honom och att han ej utsläppes ur fängelset mera sedligt förderfvad än han ditkom eller med en ringaktande tanke om straffet. Att i de länder, der man haft bedröfligaste erfarenheter af det korta frihetsstraffets skadliga verkningar, införa häråt syftande ändamålsenliga anordningar torde vara ett ingalunda förkastligt botemedel.

Bötesstraffet har den olägenheten, att det icke i den ringaste mån medgifver direkt verkan å brottslingen till förbättring, och jemväl i flera andra afseenden är det förenadt med betydliga olägenheter, bland annat derigenom, att det verkas synnerligen ojemnt och stundom alldeles icke är känbart. Anloppen emot detta straff äro icke desto mindre

ingalunda så kraftiga som emot det korta frihetsstraffet, och mångenstädes har man påyrkat utvidgad användning af bötesstraffet på frihetsstraffens bekostnad.

I selfva verket torde bötesstraffet ej kunna undvaras i något straffsystem. I de lager af befolkningen, der brott talrikast förekomma, är penningens nytta och användbarhet till fullo uppskattad, och denna omständighet i förening med den rådande böjelsen för timliga egodelar gör, att straffet i de ojemförligt talrikaste fallen kännes såsom ett lidande. Det är nu en allvarsam olägenhet, at det i detta afseende verkar ojemnt, men värre är, att straffet på grund af sin innebörd, beröfvande af egodelar, ofta icke kan verkställas. Vanligen får då ett annat straff träda i stället. Dertil användes i de flesta länder det korta frihetsstraffet. Den utsträckta användning, detta straff genom dylik ytterligare tillämpning erhållit, har å många håll nästan omöjliggjort att så reformera detsamma, att dess förnämsta olägenheter undvikas, och härutinnan är att söka en af de viktigaste anledningarna till den allmänna åsikten om detta straffs förkastlighet.

Är emellertid frihetsstraff nödvändig såsom förvandlingsstraff för böter?

Man har vid undersökningar i detta ämne satt i fråga att medgifva befrielse från straffrättslig åtgärd i fall, der den dömda saknar penningar till böternas gäldande. Uppenbart är, hvart en dylik lagstiftning skulle leda, nämligen till privilegierande för dem, som utgifva sig för medellösa, att föröfva sådana förseelser, som med böter försonas.

Utgår man derifrån, att, i händelse å dömda böter icke betalas, någon straffrättslig åtgärd blir nödvändig, kan man tänka sig olika former för denna.

En så sträng exekution i den dömdes egendom, att, derest tillgång i penningar eller egendom verkligen funnes, böterna komme att utgå, skulle i och för sig medföra sådana förhållanden, att det möjligen kunde sättas i fråga, om de ej kunde medgifva förvandlingsstraffs bortfallande.

Tanken innebär icke blott att, om böterna ej betalas, beloppet utsökes genom utmätning, utan äfven att, der denna icke leder till något resultat, generalexekution eger rum, i det att den dömda försättes i konkurs och hans möjligen undanhållna tillgångar framskaffas i den ordning, det allmänna konkursförfarandet medgifver. Otvifvelaktigt skulle en dylik anordning i hög grad bidra till talrikare förekommande bötesbetalningar, och den är för öfrigt i och för sig teoretiskt riktig, då den ju i sjelfva verket ej innebär annat, än att straffet verkställas med de medel, som vid uttagande af ådömda penningebelopp stå fordringsegare lagligen till buds. Icke desto mindre torde denna utväg ej vara att tillråda, och förnämsta olägenheten af densamma lär väl ligga deri, att straffverkställigheten mången gång skulle blifva strängare, än skiligt vore. I allt fall skulle behovet af förvandlingsstraff icke försvinna. Många bötesdömda lida nämligen icke något men af den strängaste exekution i deras egendom, och att lemna dessa straffria vore ingalunda tillrådligt. Visserligen svärfvar alljämt straffhotet öfver dem på sådant sätt, att, om de erhålla någon egendom, denna användes till böternas gäldande i den mån den därtill förslår, men då de icke uppfattat exekutionen i deras egendom såsom ett lidande, är repressionen för ringa.

Bättre vore då att tillgripa den exekution, som är vanlig i Frankrike, nemligen personalexekution. Denna, kallad *contrainte par corps*, består i en slags bysättning, som kommer till användning, då utmätning icke leder till åsyftadt resultat eller såsom gagnlös ej företages. Användningen af ifrågavarande tvångsmedel medför icke befrielse från bötesstraffet och är följaktligen icke att betrakta såsom ett förvandlingsstraff, äfven om det kunde förefalla såsom sådant, ty om den dömda efter tvångets utövande skulle blifva solvent, kan han åter underkastas, visserligen icke ny bysättning, men vanlig exekution. Efter i lag gifna regler bestämmes i domen antalet dagar, under hvilka frihetsförlusten skall ega rum, och om den dömdes medellöshet vederbör-

ligen styrkes, afdrages från detta antal hälften. Anordningen har en dubbel karaktär: å ena sidan är den et medel för straffverkställighet, ett sätt att utröna, om de dömde, som vägra att betala, äro utfattiga eller dölja sine tillgångar, och å andra sidan är den, då förvandlingsstraff saknas, ett oundgängligt strafftvång emot dem, som icke kunna gälda sina böter. Man synes vara i Frankrike nöjd med denna anordning, och vissa fördelar saknar den ingalunda. Bysättningen gör i verkligheten samma tjenst som ett förvandlingsstraff och behöfver mindre ofta än sådant anlitas, då den dömde vet, att bötesstraffet ändock kan komma att verkställas, och han följaktligen ej gerna underkastar sig bysättning, om han kan anskaffa tillgångar. Men frihetsförlusten eger rum under samma omständigheter som vid det vanliga korta frihetsstraffet och har altså dettas olägenheter.

Den, som saknar tillgång att betala honom ålagda böter, eger ofta i sin arbetskraft ett medel att anskaffa sådan tillgång. Då bötesstraffet är riktadt mot den dömdes egendom, ligger det ock nära till hands att vid bristande betalning af böter anlita den dömdes arbetskraft i sådan mån, som motsvaras af bötesbeloppet. Tanken är icke ett hugskott för dagen, den återfinnes i äldre lagar och litteratur. Men äfven i de nyaste lagförslag har den upptagits, och ibland teoretiska och praktiska jurister har den på senare tider flitigt afhandlats.

I Tyskland, Frankrike, Schweiz och Italien finnas lagar, som för vissa fall medgifva böters aftjenande genom arbete. Märklig för sin fullständighet är en den 20 januari 1865 för Baden utfärdad förordning beträffande förfarandet i skogsåverkansmål.

Denna författning innehåller bland andra följande bestämmelser:

Die unbeitbringlichen Geldstrafen müssen, soweit zulässig und nur immer möglich, durch öffentliche Arbeit abgebüsst werden. — Zum Abverdient durch Frevler geeignete Arbeiten sind voraugsweise: Kulturen,

Wegarbeiten, Grenzreinigungen und Grabenziehungen in den Waldungen, Waldausstockungen; sodann Arbeiten an Landstrassen, Vizinal- und Feldwegen, Verbesserungen landwirtschaftlicher Grundstücke, Beihilfe bei Hoch-, Eisenbahn-, Flussbauten u. dgl. — Um die Bezirksforstei in den Stand zu setzen, die Arbeiten zum Vollzug zu bringen, haben alle diejenigen, bei welchen Gelegenheit vorhanden ist, die Arbeit der Frevler zu benutzen, insbesondere die Vertreter der Gemeinden und Körperschaften, die Waldeigentümer, die Domänenverwaltungen, Wasser- und Strassenbauinspektionen, Bezirksbauinspektionen u. dgl., die Bezirksforstei von dieser Arbeitsgelegenheit fortwährend in Kenntniss zu erhalten. Die Bezirksforsteien werden auch stets von selbst zu ermitteln suchen, wo die Strafarbeiter auf nützliche Weise beschäftigt werden können. Nicht minder werden die Forstgerichte sich davon Kenntniss zu verschaffen suchen, soweit dies noch erforderlich ist. Insbesondere werden die Gemeindevorstände nicht übersehen, wie durch derartige Arbeiten die Frohnden oder die Auslagen dafür erheblich gemindert werden können. — Für jeden Forstgerichtsbezirk wird eine verhältnismässige Anzahl zuverlässiger Arbeitsaufseher auf den Antrag der Bezirksforstei vom Forstgericht aufgestellt und handgelüblich verpflichtet. Unter Umständen können die Funktionen eines Aufsehers einem zuverlässigen Gemeinderat, Waldmeister, Waldhüter, Polizeidiener oder einer sonst geeigneten Person, sei es für beständig, sei es nur vorübergehend, oder für einen einzelnen Fall übertragen werden. — Bei der Zuweisung von Arbeit sind vor allem die Waldeigentümer zu berücksichtigen, in deren Waldungen die Frevler verübt wurden. Sodann ist besonders darauf zu sehen, dass dem Sträfling für eine gewisse Zahl von Tagen eine angemessene bestimmte Arbeit in der Art zugewiesen wird, das ihm, wenn er die Arbeit durch be-

sonderen Fleiss früher vollendet, die Strafe für sämtliche Tage, für welche die Arbeit berechnet war, als erstanden angenommen wird. — Nur wenn sich gar keine Gelegenheit zur Arbeit finden sollte, ist dem Forstgericht gestattet, die Arbeitsstrafe in Gefängnisstrafe umzuwandeln. — Sobald der Aufseher Listen zum Abverdienst von der Bezirksforstei oder andern Stellen oder Personen erhalten hat, benimmt er sich mit dem, für welchen die Arbeit verrichtet werden soll, näher über Zeit, Ort und Art des Vollzugs. Er ladet hierauf die in den Verzeichnissen genannten Frevler auf eine bestimmte Zeit mit dem erforderlichen Arbeitsgeschirr an den genau zu bezeichnenden Ort im Namen des Forstgerichts durch das Bürgermeisteramt gegen Bescheinigung zur Arbeit vor. In der Vorladung ist zu bemerken, dass derjenige Sträfling, welcher ohne genügende Entschuldigung bei der Arbeit nicht erscheint, durch Polizeibedienstete zur Arbeit werde abgeholt werden.

Die ohne hinreichende Entschuldigung ausgebliebenen Sträflinge werden vom Aufseher dem Bürgermeisteramt angezeigt, welches dieselben sofort oder an einem der nächsten Tage zur Arbeit vorführen lässt. — Die Frevler haben unter der Aufsicht und nach Anleitung des Aufsehers die Arbeit zu verrichten. Lassen es die Sträflinge bei der Arbeit an dem nöthigen Fleiss oder Gehorsam fehlen, oder sind sie nach stattgehabter Vorführung wiederholt ohne hinreichende Entschuldigung ausgeblieben, so macht der Aufseher hiervon der Bezirksforstei Anzeige, auf deren Antrag das Forstgericht eine Gefängnisstrafe bis zu 8 Tagen verfügt. Nach Ersetzung dieser Strafe werden die betreffenden entweder vom Gefängnis aus zur Arbeit vorgeführt oder entlassen und dann von neuem auf obige Weise zur Arbeit vorgeführt und behandelt. Die hiernach erstandene Gefängnisstrafe wird nicht an der Forstfrevlstrafe abgerechnet.

Jemväl i andra tyska stater hafva utfärdats författningar, hvilka medgifva aftjenande genom arbete af sådana böter, som ådömas för skogsåverkan. Man synes emellertid å håll, der man är kompetent att bedöma verkningarna, icke vara särdeles belåten med anordningen. »Die Holzdiebe benutzen die Arbeit im Walde zum Erspähen der Gelegenheit,« säger Amtsrichter Dr. Felisch. Deras arbete är dessutom föga produktivt, och de arbeta så litet som möjligt.

Under namn af prestation en nature förekommer arbete såsom verklighetsform för bötesstraff i den franska rätten. Så innehåller Code forestier af den 21 Maj 1827, art. 210, såsom detta lagrum lyder enligt lag den 18 Juni 1859, följande bestämmelse:

L'administration forestière pourra admettre les délinquants à se libérer des amendes, réparations civiles et frais, au moyen de prestations en nature consistant en travaux d'entretien et d'amélioration dans les forêts ou sur les chemins vicinaux. Le Conseil général fixe, par commune, la valeur de la journée de prestation.

Enligt den schweiziska Bundes-Gesetz af den 30 Juni 1849 kunna böter, som ådömas för öfverträdelse af tull- och skatteförfattningar eller polisförordningar, förvandlas till fängelse eller offentligt arbete utan frihetsberöfvande. Straffprocesslagen för Kantonen Bern af 1854 innehåller:

Jede gegen einen Fremden, welcher nicht genügendes Eigentum innerhalb des Kantonsgebietes nachweist, oder gegen eine darin angesessene Person, deren Armut amtlich nachgewiesen ist, ausgefallte Busse wird von Rechts wegen in Gefängniss oder öffentliche Arbeiten umgewandelt. Ein Tag Gefängniss zählt für 4 Franken Busse. Der Tag Arbeit wird zu 1 Frank und 50 Rappen berechnet.

Slutligen innehåller en den 17 Mars 1875 för Kantonen Waadt utfärdad lag sur les établissements de détention:

Si l'amende est indépendante de toute autre peine,

le condamné, qui ne peut ou ne veut la payer en argent, peut se faire inscrire chez le receveur de l'État pour être employé à des travaux publics. Avis en est donné au voyer du district et à l'inspecteur forestier de l'arrondissement, qui peuvent requérir le condamné pour des ouvrages d'entretien et de construction de route, d'endiguement ou de sylviculture et l'admettre à acquitter son amende sous leur surveillance et leur contrôle, à raison de trois à six francs par journée, suivant la valeur de son travail. A ce défaut, ou si le condamné n'exécute pas le travail qui lui est assigné, l'amende sur la déclaration de non-paiement délivrée par le receveur et en vertu d'ordonnance du travail du district, est transformé en emprisonnement, à raison d'une journée de détention pour trois francs d'amende.

Den italienska strafflagen af 1889 upptager arbete såsom en på den dömdes begäran användbar verkställighetsform för böter, hvilka ej kunna gäldas. Det heter nemligen, att i stället för frihetsstraff såsom förvandlingsstraff kan träda arbete i statens, provinsens eller kommunens tjänst och att dervid två arbetsdagar räknas lika med en dags frihetsstraff.

Såsom bekant kan enligt det norska strafflagsförslaget »den ilagte Bod efter nærmere Regler, givne af Kongen, tilstedes optjent i Statens eller Kommunens Tjeneste«, men om böterna icke betalas, aftjenas eller kunna indrivas, tillgripes fängelse såsom förvandlingsstraff.

Märkligast uti ifrågavarande hänseende är förslaget till strafflag för Schweiz. I sin första redaktion innehåller förslaget dessa bestämmelser:

Der Richter kann dem Verurteilten gestatten, die Geldstrafe nach und nach zu bezahlen oder sie durch freie Arbeit abzuverdienen. Bezahlt der Verurteilte die Geldstrafe innerhalb drei Monaten oder innerhalb der richterlich bestimmten Frist böswillig nicht, so hat er

den Betrag auf richterliche Verfügung hin durch Arbeit in einer Strafanstalt abzuverdienen.

Men efter den granskning af en Expertkommission, som foreslaget undergåt, lyda hithörande bestämmelser på följande sätt:

Die Geldstrafe ist innerhalb 3 Monaten zu bezahlen. Doch kann der Richter diese Frist je nach Umständen verlängern und einem unbemittelten Verurteilten gestatten, den Betrag nach und nach zu bezahlen oder denselben durch freie Arbeit abzuverdienen. Gestalten sich die Verhältnisse des Schuldigen nach dem Urteil wesentlich ungünstiger, so kann der Richter den Betrag der Geldstrafe angemessen ermässigen. Bezahlt der Verurteilte die Geldstrafe innerhalb der bestimmten Zeit nicht, so kann ihn der Richter dafür betreiben. Erachtet der Richter eine Betreibung nicht für angezeigt oder ist die Betreibung fruchtlos, so hat der Verurteilte die Geldstrafe in einer öffentlichen Anstalt durch Arbeit abzuverdienen. Es können dem Verurteilten auch Arbeiten ausserhalb der Anstalt, insbesondere Arbeiten für den Staat, zugewiesen werden. Die Arbeit soll möglichst seinen Fähigkeiten entsprechen. Für einen Tag Arbeit werden dem Verurteilten je nach dem Ertrag der Arbeit 2 bis 5 Franken von der Geldstrafe abgezogen. Die Kosten für Verpflegung dürfen ihm nicht angerechnet werden. Der Verurteilte wird entlassen, sobald er die Geldstrafe abverdient hat. Kann der Verurteilte nicht zur Arbeit angehalten werden, so wandelt der Richter je 5 Franken Geldstrafe in einen Tag Haft um. Die Freiheitsentziehung dauert in keinen Falle länger als ein Jahr.

Vid öfvervägande af frågan, i hvad mån böters afljånande eller ersättande genom arbete för det allmännas räkning kan göra egentligt frihetsstraff umbärligt såsom förvandlingsstraff för böter, har man, såsom ofvannstående redogörelse för hithörande bestämmelser i främmande lagar

och lagförslag framgår, at skilja emellan det förhållande, att den bötfälde efter mer eller mindre fritt val tillstodjes aftjena böter genom arbete, och det, som uppkommer, då vid bristande betalning af böterne den dömde ovillkorligen tvingas till offentligt arbete.

I förra fallet kan arbetet vara antingen fritt arbete eller och tvångsarbete, som den dömde kan föredraga framför annat förvandlingsstraff. Om arbetet är fritt, d. v. s. förrättas i frihet utan uppsigt och utan tvång, kan ett sådant sätt för böttesskuldens infriande inganlunda inverka på frågan, huruvida frihetsstraff är såsom förvandlingsstraff erforderligt, då ju förvandlingsstraff i detta fall är lika nödvändigt som eljest, och den dubbla verkställighetsformen för bötesstraffet icke föranleder eller befordrar omgestaltning af förvandlingsstraffet.

Eger den bötfälde att välja tvångsarbete, d. v. s. har han rätt att vid oförmåga att gälda böterna aftjena desamma genom arbete, som föresättes honom och verkställes under uppsigt och hvilket han ej äger afbryta förr än böterna aftjenats, så förutsätter en dylik anordning tillvaro af två olika förvandlingsstraff, af hvilka det ena på samma grunder som eljest måste vara frihetsstraff, och den dömdes val torde i de flesta fall komma att ske så, att det lindrigare straffet föredrages. Derest tvångsarbetet är lindrigare, minskas användningen af det andra förvandlingsstraffet. Fråga blir da, om ett jemförelsevis så lindrigt tvångsarbete kan anordnas och upprätthållas, att den bötfälde obetingadt föredrager detsamma framför det andra förvandlingsstraffet, frihetsstraffet, hvilket i sådan händelse nästan endast på papperet skulle finnas till. Otänkbart är det icke: man kan ju göra detta senare straff både i förhållanda til tvångsarbetet och i jemførelse med bötesstraffet synnerligen strängt, men man måste då och fordra, att tvångsarbetsstraffet blir effektivt, hvilket det ej gerna kan vara, utan att det samtidigt utgöres af frihetsstraff. Eftersätter man denna fordran, får man tvifvelsutän riklig användning för annat frihetsstraff

såsom oundgängligt medel för tvångets upprätthållande eller såsom förvandlingsstraff för förvandlingsstraffet.

Hvad slutligen angår sådant förhållande, att den dömdes vid bristande betalning af böter ovilkorligen hålles till tvångsarbete, hafva vi här uppenbarligen att göra med ett egentligt frihetsstraff såsom förvandlingsstraff, äfven om enligt terminologien böterna aftjenas genom arbetet.

Af hvad sålunda anförts torde framgå, att införande af arbete såsom verkställighetsform eller förvandlingsstraff för böter icke gör frihetsstraff såsom förvandlingsstraff onödigt. Det fria arbetet är en verkställighetsform för bötesstraff, men behovet af förvandlingsstraff kvarstår; det icke fullt effektiva tvångsarbetet är ett förvandlingsstraff, som kräfver vid sidan af sig ett strängare förvandlingsstraff, nämligen frihetsstraff, och det effektiva tvångsarbetet är ett frihetsstraff, vare sig tiden för detsamma bestämmas direkt efter bötesbeloppets storlek eller den jemväl beror af den dömdes arbetsförmåga, och vare sig arbetet förrättas i straffinrättning eller det verkställles under uppsigt.

Att varning, vilkorlig dom eller annat dermed närbeslägtadt rättsinstitut ej kan ersätta frihetsstraffet i dess användning såsom substitut för böter, torde vara lätteligen insedt, och hvad angår frågan om enbart prygel såsom förvandlingsstraff, torde den utan vidare kunna affärdas.

Ej heller torde husarrest eller andra oegentliga frihetsstraff kunna ifrågasättas såsom förvandlingsstraff med utslutande af det egentliga frihetsstraffet, då detta senare väl måste finna användning alternativt eller åtminstone såsom tvångsmedel att tillgripa i fall, der det oegentliga frihetsstraffet på grund af den dömdes tredska eller öfverträdelse af gifne förbud ej kan upprätthållas.

Då frihetsstraff följaktigen ej kan umbäras såsom substitut för sådana bötesstraff, som icke kunna verkställas, och då det korta frihetsstraffet under vanliga förhållanden

är ett föga lämpligt straff, har man att tillse, huruvida ej de olägenheter, som uppkomma af frihetsstraffets användning såsom förvandlingsstraff, kunna genom ändamålsenliga anordningar undvikas eller åtminstone minskas.

Användning af förvandlingsstraff är en åtgärd, som endast i nödfall bör tillgripas. Då en dom lyder å böter, bör domen kunna verkställas, eljest har den ikke skäl för sig, och annat straff borde i stället hafva ådömts, eller annan straffrättslig åtgärd borde hafva vidtagits emot den brottslige. Bötesstraffets användning bör vara så reglerad, att det icke ålägges i andra fall, än der utsikt finnes, att det kan verkställas. Fasthåller man denna synpunkt, blir förvandlingsstraffet hvad det bör vara: en extraordinär åtgärd, som antingen kan försvaras på grund af omöjligheten för lagstiftare och domare att förutse, i hvilka fall bötesstraffet ej är verkställbart, eller och betingas af den dömdes tredska att betala.

Innan man inlåter sig på frågan om den ändamålsenligaste anordningen af förvandlingsstraffet, torde vara skäl att utveckla, huru bötesstraffet lämpligast bör användas och verkställas. Först derefter kommer man i tillfälle att bedöma förvandlingsstraffets tillämplighetområde, hvarpå dess innehåll bör grundas.

Utgår man derifrån, att det omedelbart ådömda frihetsstraffet icke får vara så kort, att det understiger en eller annan månad, erhåller man ett ganska vidtsträckt fält för bötesstraffets tillämpning. I hvad mån inskränkning däraf kan ske genom ändamålsenligt afpassad användning af sådana institut som varning, vilkorlig dom, kautions eller något af de oegentliga frihetsstraffen, är en fråga, som visserligen är af synnerlig betydelse men nu ej kan blifva föremål för undersökning. I hvarje fall lära dock mindre brott fortfarande i de ojemförligt flesta fall komma att bestraffas med böter.

Detta straff bör på sådant sätt ådömas, att böterna motsvara både den brottsliges skuld samt hans personliga

och ekonomiska förhållanden. Två personer, som skattapenningen lika högt, känna ett bötesstraf å 50 kronor mycket olika, om den ena äger 100,000 kronor i förmögenhet och den andre allenast 500 kronor; och äfven om deras tillgångar och inkomster äro lika, drabbar straffet den hårdare, som har en talrik familj att försörja, än den, som endast försörjer sig sjelf. Blott då är lagen rättvis, när den vid samma straffskuld, så vidt möjligt, ålägger samma strafflidande, och det är därför ej med rättvisans kraf för enligt, om lagen ej förpligtar domaren att fästa tillbörligt afseende å den brottsliges ekonomiska ställning. Med hensyn till de mångahanda olika omständigheter, som inverka på en persons förmögenhets- och inkomstförhållanden och därmed på hans relativa betalningsförmåga, är det emellertid icke möjligt för lagstiftaren att uti ifrågavarande afseende uppställa för domaren bindande föreskrifter, såsom många författare föreslagit. Tanken at bestämma bötesbeloppen efter de dömdes förmögenhets- eller inkomstskatter och att sålunda ovilkorligen för en och samma förbrytelse ålägga den högre beskattade strängare bötesstraf än den lägre eller alldeles icke beskattade, förutsätter ett så genomfördt och strängt rättvist skattesystem, som knappast i något land kan presteras. Äfven den, som icke eger beskattningsbar inkomst eller förmögenhet kan besitta en god betalningsförmåga. Och för öfrigt skulle böternas beräkning efter skattskyldigheten leda den brottslige till antagandet, att det vid bötesstraff vore fråga om en extraordinär skatt till staten och icke om ett strafflidande, som åstadkommes genom en utbetalning af bötesbeloppet.

Det är uppenbart, att, om bötesbeloppets storlek bestämmes efter den brottsliges förhållanden, förvandlingsstraff jemförelsevis sällan behöfver komma til användning. Detta mål kan ytterligare befördras genom ändamålsenliga anordningar med afseende å värkställighet af bötesstraff. Ofta kan nämligen inträffa, att den bötfälde icke genast förmår betala böterna men kan uppbringa det nödiga penninge-

beloppet, om han erhåller lämpligt rådrum. Sådant torde och böra stå honom till buds. En allmängiltig frist borde vara i lagen medgifven att räknas från den tidpunkt, då straffets verkställighet kan ega rum, och under denna uppskofstid bör det vara den dömde obetaget att, när helst han sådant åstundar, verkställa betalningen utan onödig omgång såsom genom personlig inställelse hos exekutor eller dylikt. Kraf bör under nämnda tid icke i annan mån förekomma, än att den dömde erhåller underrättelse om tid och ort för böternas betalning.

Äfven om detta rådrum tillmätes så utsträckt som exempelvis till tre månader, kan det emellertid ofte nog hända, att den dömde icke utan alltför stora försakelser förmår inom samma tid gälda det ådömda beloppet, men att det är honom möjligt att under en längre tidrymd utgöra detsamma. Det vore därför ingalunda olämpligt, att den bötfälde under vissa förhållanden berättigades till längre uppskof eller till att i vissa terminer verkställa afbetalningar. Om en dylik rätt göres beroende deraf, att under den generela uppskofstiden en i förhållande till bötesbeloppets storlek ej alltför obetydlig afbetalning sker, så erhålles i viss mån garanti, att den bötfälde ärnar under det ytterligare uppskofvet allvarligen söka afbörda sig bötesskulden. I hvarje fall bör alltid vara så stäldt, att sedan domen blifvit exigibel, afbetalning när som helst emottages med den verkan, att det eventuella förvandlingsstraffet i mån deraf nedsättes, då det ju alltid ur hvarje synpunkt är en fördel, att så stor del af bötesstraffet som möjligt på frivillighetens väg verkställes och användningen af förvandlingsstraff minskas.

Stundom är det emellertid den bötfälde alldeles omöjligt at anskaffa kontanta penningar för böternas betalning, hvaremot han kan vara i stånd at prestera arbete i stället för penningar. Detta är i synnerhet fallet beträffande personer, som afsevärda delar af året äro arbetslöse, såsom vissa handverkare, hvilka ibland blott under sommaren

hafva ständigt arbete. Om staten af dessa till böter dömda personer emottoge arbete i stället för penningar, så skulle verkställighet af bötesstraf i många fall möjliggöras, der den eljest syntes ej kunna ske. Vål är det icke lätt att anskaffa arbete åt alla de bötfälde, om hvilka nu är fråga, men genom ändamålsenliga anordningar torde dock mycket kunna uträttas i detta afseende. Såsom framgår af hvad ofvan anförts vid behandling af frågan om oundgängligheten af frihetsstraff såsom förvandlingsstraff, har arbete såsom verkställighetsform för böter vunnit beaktande i nya lagor och lagförslag. Betydande olägenheter vidlåda dock anordningen. Så kan en ojemn tillämpning aldrig undvikas. Tillfälle till arbete kan icke å alla orter beredas, men skall den bötfälde förrätta arbetet å annan ort, än der han har sin bostad, är anordningen, hvad honom beträffar, helt förfelad. Och slutligen kan ju ej undvikas, att de bötesdömde sammanföras med hvarandra, derigenom de bättre elementen blifva utsatta för moralisk smitta af de sämre. Man får nemligen ej förgäta, att bland de bötfälda finnas många, som äro i brott djupt sjunkna. Fördelar och olägenheter stå så emot hvarandra, att man känner sig synnerligen tveksam med afseende å ändamålsenligheten, och torde denna för öfrigt ej kunna bedömas utan tillbörlig hänsyn till förhandenvarande förhållanden i det land, der reformens genomförande ifrågasättes.

Sedan den för betalning af böter bestämda uppskofstiden, vare sig den i lagen generelt angifna eller den särskilt beviljade, gått till ända, och efter det sig visat, att böterna icke aftjenas genom arbete, der tillfälle till sådant är beredt, bör en sträng realexekution äga rum, sträng i sådan mening, att man söker åtkomma den egendom, som den dömda är sinnad att undandölja, men icke i den mening, att man fräntager honom sådan egendom, som han till sin bergning oundgängligen behöfver. Hvad af böterna ej guldits uttages, men om egendomen ej förslår till fulla gäldandet häraf, bör intet tagas utan förvandlings-

straff inträda för det oguldna beloppet. Att utmäta den egendom, som finnes, och derefter låta den dömda undergå förvandlingsstraff för ogulden bötesandel vore nemligen att låta straffet på ett alltför strängt sätt drabba den skyldige og kan derfor ej tillrådas.

Vid öfvervägande af de verkningar, ett nu föreslaget användningssätt och nu beskrifna verkställighetsformer för bötesstraff skulle medföra med afseende på förvandlingsstraffs tillämpning, torde man ej kunna undgå att finna området för denna betydligt reduceradt. På bestämmande af förvandlingsstraffets innehåll inverka nu delvis helt andra faktorer än eljest.

Först torde böra bemärkas, at bötesbeloppens bestämmande efter brottslingarnes ekonomiska och personliga förhållanden nödvändigt medför, att förvandlingsstraffet i det särskilda fallet icke bestämmas uteslutanda efter böternas storlek, ty äfven om nämnda förhållanden anses böra inverka vid förvandlingsstraffets utmätande, är deras betydelse härvid mycket inskränkt i förhållande till deras vikt i fråga om bötesstraffet. Så är ju frihetens värde icke i någon mån beroende af den ekonomiska ställningen eller rättare uttryckt af domstolens uppfatning angående den dömdes betalningsförmåga.

Redan här af torde inses olämpligheten af sådant förvandlingsstraff, som består i böternas aftjenande genom tvångsarbete, der den dömda icke eger efter fullkomligt fritt val utbyta detta emot annat förvandlingsstraff. Och dock har man väntat sig goda resultat af detta tvångsarbete, som man föreställt sig kunna verkställas utan egentligt frihetsberöfvande. Arbetet skulle, har man tänkt sig, anordnas så, att man på ett liberalt sätt bestämmer det arbetskvantum, som skall presteras, efter den på platsen gällande dagspenning, och att straffet först då anses aftjennadt, när arbetet till fullo utförts. En kostsam uppsigt eller

afskiljande från frie arbetara skulle icke erfordras. Såsom hvarje annan arbetare hade den bötfälde att förrätta sitt dagsverke, blott med den skilnad, att arbetslönen icke skulle utbetalas utan afräknas på böterna. En ytterligare inskränkning i hans personliga frihet skulle icke behövas; om aftonen skulle han återvända till sin familj, sedan han fullgjort sit lönlösa arbete till staten eller kommunen. Allt efter som han vid arbetet varit flitig eller icke, skulle den tid, under hvilken han vore förpligtad till lönlöst arbete förlängas eller förkortas.

Ett dylikt förvandlingsstraff är onekligen för tanken mycket tilltalande. Men huru ojemnt och orättvist skulle det icke blifva i utförande? Allt efter de olika orterna för verkställigheten skulle arbetet blifva lätt eller svårt, och förmågan att på rimlig tid utföra det anvisade arbetet skulle alltför mycket blifva beroende på den bötfäldes vana vid arbetet, hans kroppskrafter o. s. v. Och som böterna bestämts till sitt belopp efter hans uppskattade betalningsförmåga, och ej efter hans förmåga att genom det föresatta arbetet förtjena penningar, skulle han af goda grunder ega att beklaga sig. Åtminstone borde han vara berättigad till sådan jernknäning i böterna, att dessa nedsattes till det belopp, som skulle hafva ådömts honom, derest hans fattigdom varit domstolen känd. Men han torde ej känna sig rättvist behandlad, utan att jemväl arbetsmängden bestämdes efter hans arbetsförmåga, därför liknande grunder finnas som för böternas utmätande efter betalningskraften. Slutligen skulle hela anordningen blifva dyrbar och föranleda mycken omgång, bland annat med det sekundära förvandlingsstraffets dubbla användning, nemligen både såsom förvandlingsstraff för de arbetsoduglige och såsom tvångsmedel för de tredskande.

Jemväl det förvandlingsstraff, som består i böters af-tjenande genom tvångsarbete under fullständig frihetsförlust, drabbas af den viktiga anmärkningen om bristande öfverensstämmelse emellan förvandlingsstraffets og bötesstraffets

reela innehåll, då äfven här förvandlingsstraffets stränghet göres beroende af de med afseende å brottsligheten delvis oväsentliga grunderna för bötesummans bestämmande. Hvad emellertid eljest angår tvångsarbete under frihetsförlust såsom förvandlingsstraff utan egentligt aftjenande af böterna, skall derom nedan vidare ordas.

Den första fordran, man är berättigad att uppställa å frihetsstraffet såsom förvandlingsstraff, är, att det utgör ett lidande, som visserligen ej får stå i alltför stort missförhållande til bötesstraffet, men bör vara starkt nog att afhålla från frestelse att utbyta böterna emot förvandlingsstraffet. Detta senare måste för brottslingen framstå såsom ett kämbart ondt, och medvetandet om denna straffets egenskap måste förefinnas i samhällets alla lager, eller med andra ord: straffhotet måste vara verksamt. För en hvar är förlusten af frihet alltid ett lidande, och för en del af dem, som förbrutit sig emot samhällets lager, innebär äfven en kortare tids frihetsförlust, åtföljd af medvetandet att straffet inverkar på andra personers omdöme om den straffade, en fullt tillräcklig maning till laglydnad. Men erfarenheten har visat, att förhållandet ingalunda är sådant i de flesta fall. Nyare tiders fullt berättigade sträfvanden att, med bibehållande af grundsatsen: allas likhet inför lagen, afpassa hvaje straff så, att den straffades helsotillstånd och arbetsförmåga icke genom straffet lida förfång, hafva vanligen föranledt en så human behandling af förvandlingsfångarne, att känslan af frihetsförlusten hos ett större antal af dem uppvägas af den goda behandlingen och friheten från näringsbekymmer. Det intryck, straffet gjort på brottslingen, har fortplantat sig till det samhällslager han tillhör, och i samma mån förnimmelsen af straffet såsom ett ondt minskats, har känslan af skam öfver ett undergånget förvandlingsstraff aftagit.

Frihetsförlusten bör följaktligen ur synpunkten, att

straffet må medföra tillräckligt lidande, antingen ega rum under längre tid eller och stå i förbindelse med andra straffmedel.

Af lidandet tuktas fången; men borde man icke äfven ega tillfälle att i sedligt afseende inverka på honom, då man i alla fall har hans person till sin disposition? Denna fordran torde man icke få ställa å förvandlingsstraffet, enär man ej eger den å bötesstraffet. Deremot böra alla dåliga inflytelser vara aflägsnade. Fången får under inga förhållanden vara en sämre människa, då han utgår ur fängelset, än han var, då han ditkom. Häraf betingas nödvändigheten, att förvandlingsstraffet aftjenas i enrum. Och ej blott detta, utan fången måste äfven under strafftiden sysselsättas med lämpligt arbete. Det till tiden mera utsträckta förvandlingsstraffet lemna större utsikt än det korta till uppfyllande af sidstnämnda fordran. Vid det långa straffet kan nemligen lämpligt arbete lättare anordnas, och möjligen torde dessutom tiden medgifva att i förbättrande riktning påverka dåliga böjelser. Den olägenhet med afseende å anordnande af arbete, som vid det korta förvandlingsstraffet förefinnas, förlorar emellertid sin betydelse, om detta straff förenas med lämplig skärpning, då denna alltid i viss grad gör arbetet umbärligt. Med afseende å nödvändigheten, at förvandlingsfången ej under strafftiden försämras, torde följaktligen såväl det långa förvandlingsstraffet som det korta, med skärpning förenade, ega företräde framför ett kort oskärpt förvandlingsstraff.

Slutligen ställa vi det anspråk å förvandlingsstraffet, att den bötesdömde icke genom detsamma mere än nödigt hindras i sin näring och fortkomst. Då han är friheten förlustig, ligger deri ett betydligt hinder för honom att ombesörja sina angelägenheter, och ju längre strafftiden er, desto allvarsammare olägenhet orsakas den bötesdömde. Han hålles fängslad på grund af sin oförmåga att betala, men just i följd af hans medellöshet är det så mycket viktigare för honom att åtnjuta frihet för att kunna genom

sin arbetskraft förskaffa sig och de sina nödigt uppehälle. Att göra förvandlingsstraffet till tiden längre än hvad oundgängligen kräfves, är således förkastligt.

Såsom resultat af det anförda framgår, att förvandlingsstraffet bör vara ett kort och skärpt frihetsstraff. Men är det rätt och billigt att ålägga den ett skärpt frihetsstraff, hvars brottslighet ej är större, än att den kan med böter försonas? Ja, enär det korta oskärpta frihetsstraffet icke uppfyller sitt ändamål, måste man vara dertill berättigad, såvida man gjort hvad göras kan för att befordra bötesstraffets verkställighet.

I flera länder hafva på senare tider ej mindre bland den stora allmänheten än äfven af lagstiftare och straffrättsvetenskapernas målsmän höjts röster för användning af s. k. affliktiva straff. Man har vidgått, att den humanitetskänsla, som fordrat kroppsstraffens afskaffande, ledt till öfverdrifter, och man har kommit till insigt därom, att den humanitära synpunkten icke medför annat kraf, än att straffet ej innebär grymhet och icke för brottslingen medför skadliga verkningar, som sträcka sig utöver tiden för straffets utstående. Under förbehåll af tillbörlig hänsyn till nämnda fordran, och då samtliga de affliktiva straff, som kunna sättas i fråga såsom skärpningar af förvandlingsstraff, hafva fördelen att icke medföra nämnvärda kostnader vid verkställigheten, bör man alltså bedöma ifrågavarande straffs användbarhet uteslutande ur ändamålsenlighetens synpunkt.

En i nordisk rät väl känd skärpning af frihetsstraff är kostens inskränkning till vatten och bröd. Jemväl i främmande länder har detta eller liknande straffmedel med framgång anlitats.

I Österrike, hvars strafflag är af den 27 Maj 1852, kunna saaväl straffarbete (Kerker) som fängelse (Arrest) skärpas genom kostens inskränkning till vatten och bröd,

vid straffarbete högst tre och vid fängelse högst två gånger i veckan. Straffskärpningen, som ej förekommer vid den mildare arten af fängelse, kan ådömas för hela strafftiden, som för straffarbete i vanliga fall ej understiger sex månader men för fängelse kan vara så kort som tjugofyra timmar. Systemet med straffskärpning på ifrågavarande sätt har i Österrike befunnits godt, och i det förslag till ny strafflag som för landet utarbetats och 1893 behandlats af ett representationsutskott, har skärpningen sålunda upptagits, att den i vissa af lagen angifna fall kan förekomme vid tukthus (Zuchthausstrafe), fängelse (Gefängnisstrafe) och Haft högst två dagar i veckan och bestå i kostens inskränkning antingen till vatten, bröd och en portion varm soppa eller till allenast vatten och bröd.

I Holland, hvares strafflag är af den 3 Mars 1881, gäller såsom allmän regel, att en hvar, som undergår ett frihetsstraff, af hvad art det vara må, de två första dagarna erhåller allenast vatten och bröd til förplägning.

Hvad beträffar förhållanden i England, har man där sökt att vid de två strängare arterna af fängelse, hvilket straff kan ådömas från en dag intill två år, anordna förplägningen så, att straffet därigenom blir mera kämbart.

I två af Europas kulturländer, der affliktiva straff eljest ej förekomma inom den allmänna straffrättens område, nemligen Tyskland och Belgien, hafva resp. regeringar på senare tider framställt förslag om införande för vissa fall af straffskärpning bland annat genom inskränkning i kost. Så har 1892 för Tyskland föreslagits möjlighet at skärpa tukthus och fängelse under de sex första veckorna af strafftiden genom förplägning af allenast vatten och bröd jemte användning af hårdt nattläger, med inskränkning likväl på det sätt, att skärpningen hvar tredje dag ej skulle ega rum; och i Belgien framställde regeringen följande år ett förslag till sådan behandling af dem, som under vissa förhållanden gjort sig skyldige til återfall i brott och därför skulle undergå frihetsstraff i högst sex månader, att de, jemte det

straffet skärptes genom hårdt nattläger, erhöle till näring allenast vatten och bröd hvarje dag till och med den åttende samt derefter hvarannan dag till och med den trettionde, äfvensom från och med den trettioförsta till och med den nittionde dagen en sämre kost än den för fångar eljest brukliga. I begge länderne föreslogs befrielse från straffskärpningen för dem, som deraf skulle lida men till helsan, och i Belgien afsåg förslaget dessutom allenast manliga personer i ålder emellan sexton og sextiofem år. Indetdera af dessa förslag har emellertid upphøjts till lag.

Af denna korta redogörelse torde vara satt utom allt tvifvel, att inskränkning i kost er ett användbart medel att skärpa det kortvariga frihetsstraffet, följaktligen äfven när detta användes såsom förvandlingsstraff. Den omständigheten, at möjlighet förefinnes för ett sådant anordnande af fångkosten, att afsevärdt lidande eller åtminstone obehag därigenom tillfogas fången utan skada för hans helsa, talar i hög grad jemväl för medlets ändamålsenlighet. Hufvudsakliga svårigheten vid dess användning ligger deri, att dess verkningar äro i betydlig mån olika på de särskilda individerna. Ej allenast fångens helsa och kropps-konstitution äro i detta hänseende bestämmande, utan jemväl hans samhällsställning med deraf följande större eller mindre förmåga af umbäranden och vana dervid. För yngre personer, hvilkas kroppsutveckling ännu pågår, kan dessutom en ansenlig nedsättning i kosten medföra framtida men, äfven om helsan ej för tillfället synes deraf lida. Från synpunkten af en väl afpassad användning af skärpningsmedlet torda kunna ifrågasättas, huruvida icke lämpligast vore, att de verkställande myndigheterna egde i det särskilda fallet anordna skärpningen efter sig företeende omständigheter. Visserligen skulle de alltmera framträdande krafven på straffens afpassande efter brottslingarnes individuella förhållanden härigenom tillgodoses, men olägenheterna blefve dock öfvervägande. Äfven om detaljerade föreskrifter angående sättet för skärpningens användande vore meddelade

åt vederbörande myndigheter, skulle dock i fångens och allmänhetens ögon anordningen få sken af at vara gifven till pris åt vilkorlighet och godtycke. Att lemna domstolarne rätt att genom olika grader af inskränkning i kost skärpa ett förvandlingstraff torde emellertid icke heller vara lämpligt såsom alltför oförenligt med domstolarnes höga uppgifter; och måste vid dessa förhållanden, derest man skall begagna sig af skärpningsmedlet, inskränkningen i kost göras så effektiv, att den blir känbar för alla, som underkastas densamma. Äfven för samhällets sämst lottade medlemmar är en diet af vatten och bröd för en tid utöfver ett par dagar et verksamt ondt, då brödet saknar det för kroppens tillräckliga näring erforderliga ämnet animalisk ägghvita, hvaremot en för kortare tid med afseende på födans beståndsdelar nedsatt kost, deri detta ämne ingår, ej kan anses vara en under alla omständigheter verksamt straffskärpning. Vid anordnandet af vatten- och brödstraffet kräfver naturligen den hygieniska synpunkten tillgodoseende, och kan detta ske på flera sätt, såsom genom lämpligen afpassade afbrott i bestraffningen, genom skärpnings inskränkning till ett fåtal dagar, derunder den kan kombineras med annan skärpning, eller slutligen genom at låta vatten- och brödstraffen allenast vara första delen af en längre fortsatt inskränkning i kost. Genom väl afvägda bestämmelser torde skärpnings i fråga kunna blifva användbar, jemväl på personer emellan femton och aderton år, utan att fordran på tilbörlig effektivitet åsidosättes.

Förlust af sängkläder eller hårdt nattläger är ett allmänt förekommande disciplinstraff inom straffinrättningar och användes jemväl mycket inom militärstraffrättens område. Så ega i Sverige direktörerna för de centrala fångvårdsinrättningarna och Konungens Befallningshafvande, såvidt angår länsfängelser och kronohäkten, förordna, att sängkläder för högst åtta dagar frantagas fånge, som brutit mot anbefald ordning, och kan detta straff, hvilket ofta användes, förenas med annan disciplinär bestraffning. Enligt

svenska strafflagen för krigsmakten kan arrest, såväl vaktarrest som sträng arrest, då någon af manskapet undergår straffet, skärpas genom mistning af sängkläder under hela strafftiden eller högst femton dagar.

Inom den allmänna kriminalrättens område förekommer hårdt nattläger såsom skärpning af frihetsstraff i England och Österrike.

I förstnämnda land aftjenas fängelse med tvångsarbete och enkelt fängelse på det sätt, att fången genomgår fyra särskilda stadier med olika behandling, och sker uppflyttningen från ett stadium till et annat i mån af fångens flit och uppförande. På första stadiet kvarblir fången minst fyra veckor och har derunder hårdt nattläger (plank bed) utan madrass, dock at barn under tretton år, män öfver sextio år och kvinnor erhålla hufvudkudde och en halmsäck. Kortaste tiden för vistelse på andra stadiet är åfvenledes fyra veckor, derunder fången två nätter i veckan hvilat på plank bed men öfriga nätter har madrass. På tredje stadiet med en tid af minst fyra veckor användes plank bed en gång i veckan, men på sista stadiet förekommer ej dylikt hviloläger.

Hvad beträffar Österrike, kunna der såväl straffarbete som fängelse efter domarens bepröfvande skärpas genom hårdt nattläger, som kan förekomma vid straffarbete högst tre och vid fängelse högst två gånger i veckan under hela strafftiden. Detta straffskärpningsmedel är afsedt att bibehållas enligt österrikiska strafflagsförslaget, som under vissa vilkår medgifver skärpning af hvarje art frihetsstraff för hela strafftiden eller en del af densamma genom användning af hårdt nattläger »auf Brettern«, dock högst två gånger i veckan.

Ofvan har redan omförmülts, att tyska regeringen 1892 framställt lagförslag om skärpning af tukthusstraff och fängelse under en tid af högst sex veckor genom hårdt nattläger, hvilket afsets kunna komma till användning med eller utan förening med inskränkning i kosten, men allenast

under två dagar af tre; och den skärpning af frihetsstraff, hvarom belgiska regeringen 1893 framställt förslag, består, enligt hvad ofvan sagts, utom af kostförminskning jemväl af hårdt nattläger, som skolat användas under straffets första trettio dagar och utgöras af bräda och hufvudkudde med eller utan täcke efter temperaturen.

Hårdt nattläger anses allmänt saasom ett synnerligen ändamålsenligt medel att skärpa frihetsstraff. Dess förtjenster äro ock stora. Användbart på personer af alla åldrar och af begge könen, är det, rätt anordnadt, alltid verksamt i den mening, att det tillfogar et fysiskt lidande, och om än detta ej är lika för alla individer, kan ej anses, at skillnaden i sådant hänseende i väsentlig mån beror på den olika samhällsställning fångarne tillhöra och de ekonomiska förhållanden, under hvilka de lefvat. Visserligen har man sökt göra gäldande, att de illa lottade individer, som äro vana att söka sin sofplats utomhus, hvar förhållandena kunna medgifva, ej skulle vara mottagliga för straffets affliktiva verkan, men härvidlag har man förbisett, at nämnda verkan till väsentlig del bör åstadkommas genom frånvaro af möjlighet att under hvilan tilfredsställa behovet af upphöjdt stöd för hufvudet på annat sätt än medelst ena armen. Straffskärpningen gäller för att vara jemförelsevis ofarlig. I Sverige hafva klagomål om hygieniska vådor vid dess användning såsom disciplinstraff inom fängelserna eller bland militären ej afhörts, och i Tyskland har under en period af öfver tolf år ej konstaterats större antal sjukdomsfall, föranledda af militärarrests skärpning genom hårdt nattläger, än 50 på ett antal af 1385000 verkställda dylika skärpningar. En annan hufvudsaklig fortjenst hos skärpningsmedlet är lättheten att kombinera detsamma med annan skärpning.

I ett af de lagförslag, som utgöra förarbeten till den gällande svenska strafflagen, hade upptagits en art frihetsstraff under benämningen ensligt fängelse, som skulle kunna ådömas på minst sex och högst nittio dagar och

verkställas sålunda, att fången sex dagar å rad med lika många dagars afbrott emellan hvarje gång hålles innesluten i enrum utan sysselsättning. Såsom disciplinstraff förekommer förlust af sysselsättning inom de svenska fångelserna och visar der ofta vid lindrigare förseelser godt resultat. Användt på kort tid, torde straffet verka synnerligen olika och ofta innebära ett velkommet tillfälle till hvila och rekreation, i synnerhet om det skulle brukas såsom skärpning af kort tids frihetsstraff, och det torde därför ej lämpa sig såsom enbar skärpning af förvandlingsstraff. Såsom förstärkning af annan straffskärpning synes arbetsförlust dock ingalunda vara olämplig, enär den drifver fången att sysselsätta sina tankar med den belägenhet, hvori han befinner sig och orsakerna därtill.

Vid det olika omdömen underkastade skärpningsmedlet mörkt enrum ingår förlust af arbete såsom ett viktigt moment. Jemväl genom mörkret tvingas fången till sjelfbegrundelse, och straffets begge moment i förening medföra i regeln ett kämbart lidande. Såsom disciplinstraff inom fångvårdsanstalter är insättande i mörk cell allmänt förekommande, och i Sverige kunna direktör för central fångvårdsanstalt och, vidkommande länsfångelserna, Konungens Befallningshafvande förordna om dylikt straff för en tid af högst åtta dagar. Straffet användes vidare i Sverige för militära förseelser under benämningen sträng arrest, som kan ådömas för högst åtta dagar och utgöres af inneslutande i mörkt enrum under strafftiden, dock med en dags afbrott efter hvar tredje dag.

Inom den utländska lagstiftningen förekommer i Österrike rätt för domstol att vid dom till straffarbete eller fängelse skärpa straffet genom mörkt enrum, straffarbete dock allenast för tre dagar i rad, hvarefter skall följa ett afbrott på minst en vecka, och fängelse för högst tjugufyra timmar utan afbrott, hvilket jemväl skall vara minst en vecka. I det österrikiska strafflagsförslaget är sistnämnda bestämmelse om skärpningsmedlets användning vid fängelse upptagen

såsom afseende alla tre arterna af frihetsstraff, och torde den omständigheten, att förslaget beträffande användning af mörkt enrum såsom straffskärpning anslutit sig till den gällande rätten, vitsorda medlets ändamålsenlighet.

Man anser i allmänhet, att i sydligare länder, der solljuset är mera intensivt, starkare verkan af inneslutande i mörkt enrum ernås än i nordligare klimat, der för öfrigt nationallynnet ej uppvisar samma liflighet utan lättare kan lämpas efter den stillhet och sysslolöshet, som straffet i fråga med nödvändighet medför. Olika är i regeln dess verkan på man och på qvinna, och är mörkret absolut, verkar det på många människor så starkt, att det vore förenadt med grymhet at fortsätta dermed. Den ångest, som stundom öfverväldigar fången, kan dessutom medföra våda för hans helsa i psykiskt afseende, fara för skada å ögonen kan uppkomma, och den i hygieniskt afseende skadliga inverkan, fångelse i och för sig i mer eller mindre mån alltid innebär, stegras genom utestängande af det helsofiendtliga bakterier dödande dagsljuset. Straffet måste användes med största varsamhet och har väl egentligen sin rätta plats bland disciplinstraffen. Vid användning såsom sådant kan straffet nemligen när som helst afbrytas, allt efter som det verkar. Emellan absolut mörker och halfdunkel är en betydlig skilnad, och den repressiva verkan, som det senare ästadkommes, är relativt så obetydlig att, om man beslutar sig för användning af mörkt enrum såsom straffskärpning, tvifvelsutan bør fordras, att ljuset såvidt möjligt utestänges. I gengäld bør tiden göras saa mycket kortare, utan att dock straffet bør användas i den försvagade gestalt, hvori det såsom ofvan nämnt upptagits i det österrikiska förslaget. Den fara för skada å förut friska ögon, som straffet kan medföra, ligger, enligt hvad från kompetent håll upplyses, hufvudsakligen deri, att öfvergången från mörkret till dagsljuset kan verka bländande, något som genom lämpliga anordningar utan svårighet kan förebyggas.

Det torde förtjena öfverväges, huruvida ej det i England rådande systemet med korta frihetsstraffs skärpning genom strängt arbete kan mana till efterföljd med afseende å förvandlingsstraff. Den, som i nämnda land dömes till fängelse med strängt arbete, sysselsättes under hela strafftiden, om denna ej öfverstiger en månad, och eljest minst en månad med sådant arbete, som hufvudsakligen är afsedt upprätthålla straffets afskräckande verkan. Fängelsearbetets ändamål i öfrigt att bidra till fångens förbättring och att åstadkomma god arbetsprodukt anses för nämnda tid af underordnad betydelse, men vinna afseende under den öfriga strafftiden, der straffet öfverstiger en månad. Vål är sant, att det stränga arbetet medför betydlig respekt för straffet och att hygieniska invändningar ej kunna framställas, men straffskärpningen är jemväl egnad att afskräcka från arbete, och häri ligger det fornämsta skälet till att densamma icke kan till införande förordas. Om arbetet derjämte är improduktivt eller såsom förhållandet är med det i England förut förekommande arbete å trapqvarn eller med kringvridande af hjul och dylikt, för fången synes vara improduktivt, så är detsamma ännu mera förkastligt såsom beröfvande fången den känsla tillfredsställelse öfver ett verkställt arbete, som alltid bör vara med arbetet förenad. Att hos fången inprägla nämnda känsla är ett af frihetsstraffets viktigaste mål, och vid detta förhållande kan det ej vara tillrådligt att behandla en fånge så, att målet uppenbart motarbetas. Improduktivt arbete är följaktligen absolut förkastligt, och emot annat arbete, som är förenadt med sådan möda, att det kan anses vara ett straffskärpningsmedel, förekommer i öfrigt, att dess anordnande stundom erbjuder afsevärda praktiska svårigheter.

Man har på senare tider ej blott i Sverige utan äfven annorstädes väntat sig goda verkningar af et begränsadt användande af kroppsstraff i egentlig mening eller prygel till skärpning af frihetsstraff, särskildt för unga brottslingar. Man har framhållit de goda verkningar, aga såsom upp-

fostringsmedel rätt använd medför, och velat införlifva kroppsstraffet med den fostrande och danande behandling, som bör vara med frihetsstraff förenad. Då det emellertid ej torde kunna på allvar ifrågasättas att med prygel skärpa det korta såsom förvandlingsstraff använda frihetsstraffet, är här ej platsen at redogöra för skälen för och emot prygelstraffet.

Inskränkning i kost och hårdt nattläger torde vara de skärpningsmedel, som bäst lämpa sig för förvandlingsstraffet, der detta utgöres af kortvarigt frihetsstraff. Måhända ernåddes bästa resultat genom användning af bådadera i förening med hvarandra. Det är emellertid antagligt, att den dubla skärpningsens användning skulle medföra, att intetdera skärpningsmedlet kunde göras i och för sig särdeles strängt af hänsyn till nödvändigheten, att straffet ej medför men til helsan. Men då en större del af de fångar, som undergå förvandlingsstraff, icke äro vana vare sig vid riklig kost eller vid godt nattläger, skulle ett lindrigt verkställighetssätt mången gång medföra, att skärpningsen icke blefve särdeles känbar i annan mån än såsom medförande frånvaro af de förmåner, fängselifvet eljest erbjuder fångar af sådan klass.

För bedömande af frågan, hvilketdera eger företräde: hårdt nattläger eller inskränkning i kost, måste omständigheter af skilda slag tagas i betraktande, allt efter beskaffenheten af de så at säga lokala faktorerna. Begge skärpningsmedlen kunna göras fullt effektiva. Hårdt nattläger kan anordnas så, att ej annan hviloplats i cellen finnes än golfvet och ej andra kläder få brukas än gångkläder, och kostförminskningen kan gå så vidt, att ingen annan föda lemnas än vatten och torrt osmakligt bröd. Och å andra sidan kunna båda så anordnas, at ingen fara för skada till

helsan i normala fall förefinnes. Göres skärpningen jemförelsevis sträng, måste man vara beredd på tallrika af helsoskäl betingade undantagsfall, i hvilka den ej kan tillämpas. Möjligen skulle i saadant fall vara förmånligt med olika anordningar för normalfall och för undantagsfall. Till dessa senare borde i sådan händelse hänföras först och främst de, då helsan lade hinder i vägen för den strängare skärpnings verkställande, och i andra rummet de, då åldern öfver- eller understege vissa i lagen bestämda gränser. I hvarje fall borde vara tillgång till att, då den dömdes helsotillstånd absolut förbjöde hvarje skärpning, låta böterna aftjenas genom enkelt frihetsstraff.

Tiden för det skärpta frihetsstraffet likasom hvarje förvandlingsstraff bör bestämas i domen eller eljest af domstol. Orsaken härtill är redan ofvan omförmäld.

Att låta domstolen i hvarje särskildt fall ingå på ett bestämmande af det skärpta straffets innehåll, såsom man från vissa håll påyrkat, torde icke vara tillrådligt. Med sådana uppgifter kan domstolen ej lämpligen betungas. Ej heller vore ändamålsenligt att i annan mån åt de verkställande myndigheterna öfverlemna att bestämma skärpnings anordning i det särskilda fallet, än som betingas af valet emellan två olika skärpningsgrader, den ena för normalfall och den andra för de af helsoskäl betingade undantagsfallen.

En ganska viktig fråga är, huruvida det skärpta straffet bör användes jemväl för aftjenande af böter, som ådömts för enkla polisförseelser. Straffet kan möjligen synas i dessa fall för strängt, men frågans besvarande är beroende af samma omständigheter, som i allmänhet betinga förvandlingsstraffs skärpning. Erkänner man, att det oskärpta förvandlingsstraffet icke fyller sitt ändamål, kan det ej försvaras att använda det för aftjenande af talrikt förekommande böter för obetydligare förseelser. Det skärpta förvandlingsstraffet erfordras ingalunda på grund af allmänt

behof af starkare repression emot de brott, som beläggas med böter, utan i följd af annat förvandlingsstraffs otjenlighet.

Det återstår nu endast att nämna, att de här i korta drag lemnade antydningarna rörande förvandlingsstraffs lämpligaste beskaffenhet och innehåll icke referera sig til något särskildt land. Hvad våra nordiska länder beträffar, föreligger i dem erfarenhet angående användning af skärpta förvandlingsstraff, och det är uppenbart, att i fråga om förvandlingsstraffets gestaltning åt denna erfarenhet måste tillmätas den största betydelse. En vigtig roll spelar äfven tillvaron af en allmän opinion, som i följd af de verkningar, hvilka iakttagits af redan använda skärpta straff, kan hafva uppstått inom de särskilda länderna. I synnerhet gäller detta i fråga om vatten- och brödstraffet, hvilket ända målsenlighet dessutom på senare tider varit föremål för djupt ingående undersökningar.

I den paafølgende Diskussion, i hvilken fra dansk Side Politiinspektør Goll var Koferent, vandt den af Indlederen fremsatte Tanke kun betinget Tilslutning. Inspektør Goll resumerede sit Standpunkt i de tre Sætninger:

Under den bestaaende Ordning af Bødestraffen kan skærpede Frihedsstraffe ikke anbefales;

under en reformeret Bødestraf kan saadan Frihedsstraf finde Plads;

men kun i Skikkelse af Tvangsarbejde eller Fængsel med Arbejdstvang.
